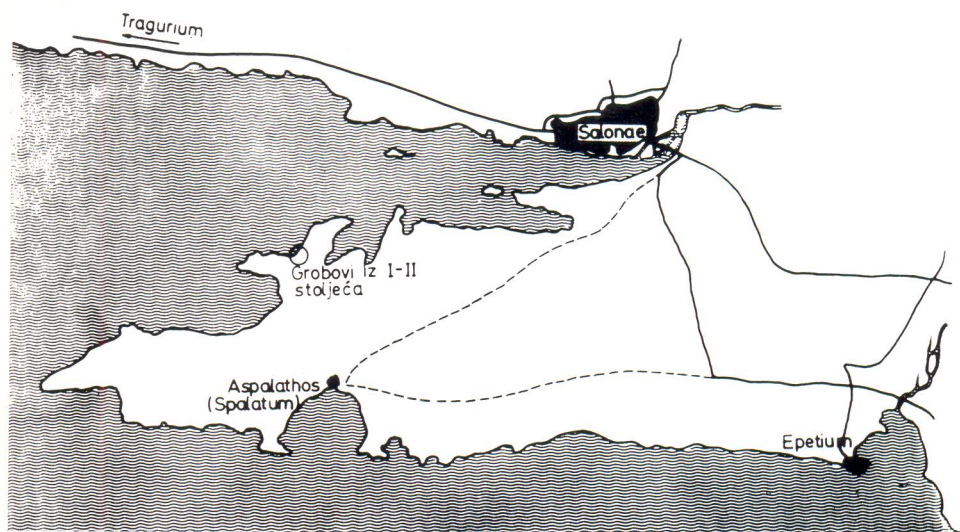

Stanko Piplović:

ANTIČKA NEKROPOLA U LORI

Početak 1965. godine, prilikom rada na iskopu za novu cestu u predjelu Lora na sjevernom dijelu splitskog poluotoka, otkrivena je prostrana nekropola iz rimskog doba. Locirana je nedaleko od mora u uvali što je čine poluotoci Mali rat i Lora. Otkopan je samo dio ovog funeralnog kompleksa koji se, kao što je bilo jasno vidljivo u pokosu iskopanog zasjeka terena, proteže dalje prema istoku ispod guste borove šumice.

U sklopu nekropole pronađena su dva tipa grobova. Prvi se sastoji od urna s pepelom pokojnika zakopanih u zemlju, a ima ih opet dvije varijante. U nekim su slučajevima spaljeni ostaci pohranjeni u staklenim posudama. One su zaštićene kamenim pločama vertikalno pore-

Salona i okolica u I i II stoljeću n. e.

Staklene i kamene urne iz rimskog groblja u Lori

danim okolo u obliku kvadrata. Njihova se debljina kreće oko 6—7 cm, a dužina kao i visina im je 60—70 cm. Prostor između posude i ploča bio je ispunjen finom zemljom. Odozgo je sve bilo poklopljeno teškom pločom od jednog ili dva dijela čija je debljina iznosila i do 20 cm. U drugoj varijanti ostaci su pohranjeni u dosta grubim klesanim cilindričnim posudama od kamena s poklopcem u vidu kalote. Ovaj oblik urne vrlo je rasprostranjen u našim krajevima pa se sreće i u susjednoj Saloni. Drugi tip groba čine obične rake pokrivene velikim crepovima od kojih neki nose utisnut pečat PANSIANA. Proizvodi ove poznate antičke tvornice opekarskih proizvoda nalaze se na čitavom jadranskom području, a posebno u Dalmaciji.

Groblja su nastala u vezi sa štovanjem, sahranom i kultom mrtvih koji ima svoje početke još u prapovijesti, a održao se sve do naših dana. Rimljani su se u uređenju grobova koristili iskustvom pokorenih naroda pa su od njih preuzeli i elemente funeralne arhitekture. Zato se kod njih sreću najraznovrsniji oblici grobova i nadgrobnih spomenika. Običaj spaljivanja pokojnika (incineracija) kod Rimljana vrlo je star. Prakticira se već od 5. stoljeća stare ere pa sve do 2. stoljeća nove ere kad prevladava obred pokapanja (inhumacija) pod sve jačim utjecajem Istoka, a nešto kasnije i kršćanstva koje dopušta jedino takav način ukapanja. Osvajanjem naših krajeva Rimljani su početkom nove ere zajedno s novom kulturom donijeli i svoje tipične sepulkralne rituale te raznovrsne grobne spomenike. To su urna (osuarij) koja se

*Najljepša staklena urna
pronađena u antičkoj nekropoli u Lori*

zakapala u zemlju ili stavljala u zidanu grobnicu te nadgrobni spomenik, najčešće u obliku stele.

Prastara je praksa da se zajedno s mrtvacem u zemlju polažu i razni predmeti, a njihova vrijednost i umjetnička obrada ovisila je o bogatstvu pokojnika. Prilozi u grobovima u Lori su vrlo jednostavni i to staklene bočice u kojima su vjerojatno bili mirisi i balzami koji su se upotrebljavali kod pogrebnih obreda, koštane igle, lucerne (glinene svjetiljke na ulje) bez osobitog ukrasa, od kojih su neki primjerci na donjoj strani imale utisnut natpis FORTIS. Pronađeno je dalje više primjeraka fibula (kopča), prstena od jantara, sječiva noževa i željeznih klinova. Ovaj materijal se nalazio u urnama pomiješan s ostacima spaljenih kostiju. Pored ovoga iskopano je i nešto manjih posuda od terakote i to vrčeva i tanjura.

Nalaze je donekle oštetiio bager prilikom širokog iskopa terena, a radnici su odnijeli dio sitnog inventara. Otkriće je prijavljeno Arheološkom muzeju u Splitu, čiji su stručnjaci na čelu s tadašnjim direktorom dr Brankom Gabričevićem ispitali teren i pohranili nađene predmete. Izvođač radova je napravio točan situacijski snimak s rasporedom grobova. Međutim materijal još uvijek nije stručno obrađen niti objavljen, osim što je napisan kratak prigodan osvrt u dnevnoj štampi.

Antičko groblje u Lori nema samo po sebi neki izuzetan značaj. Sačinjavaju ga grobovi sa skromnim prilozima kakvih je već pronađeno mnogo. Tu nema nalaza veće umjetničke vrijednosti ni dragocjenosti. Sve su to jeftini predmeti masovne zanatske proizvodnje, što ukazuje

da su se na ovoj lokaciji pokapali siromašniji ljudi, vjerojatno robovi i oslobođenici. Međutim otkriće je interesantno u okviru proučavanja povijesti užeg područja Splita iz vremena početka rimske vladavine Dalmacijom. Činjenica da se radi o poganskom groblju, a i sam način pokapanja, ukazuje da je služilo u 1. i 2. stoljeću nove ere. Prema tome podignuto je još prije nego je izgrađena i sama Dioklecijanova palača, a upravo iz toga doba ovdje ima vrlo malo materijalnih svjedočanstva. Jedan od takvih rijetkih ostataka je npr. dio vijenca neke monumentalne građevine iz nedalekog Aspalatosa, koja je izgleda bila porušena kada je na tom mjestu otpočela konceom trećeg stoljeća izgradnja carske palače. Tom prilikom je ovaj fragment upotrijebljen kao građa za njene temelje.

Groblje u Lori je vjerojatno bilo uređeno u okviru nekog poljoprivrednog imanja. Njegov centar s gospodarskim zgradama i stanom vlasnika, tzv. villu rusticu, moglo bi se eventualno tražiti na položaju ranosrednjovjekovne crkvice sv. Trojice nekoliko stotina metara jugoistočno odavde. Naime, ova poznata crkvice je podignuta u 9. stoljeću na temeljima neke starije, još neistražene građevine, očigledno antičke. To se daje zaključiti i po brojnim ostacima ulomaka grnčarije razasutim uokolo.

Novi građevinski radovi koji se upravo izvode na ovom terenu mogli bi dati još neka nova otkrića i tako dopuniti naša saznanja o ovoj zanimljivoj nekropoli.

